

Лист 1

УСЕ ЗМІНИТЬСЯ

Мені нещодавно дали рушничка, щоб витерти посуд. На ньому був надрукований перелік усіх тих речей, що були не відомі замолоду людям, які народилися, як і я, ще до 1940 року. Ось що там було написано:

Ми народилися до телебачення, пеніциліну, вакцини від поліомієліту, замороженої їжі, ксерокса, контактних лінз, відео і протизаплідних пігулок. Ми народилися до радарів, кредитних карток, розщеплених атомів, лазерних променів і кулькових ручок, до посудомийок, сушарок, електричних ковдр, кондиціонерів, швидковисихаючого одягу... і до того, як людина ступила на Місяць.

Ми спочатку одружувалися, а вже потім жили разом (це ж яким диваком треба бути?). Ми вважали «фастфудом» те, що їли під час Великого

посту^{*}; думали, що «біг-мак» — це великий дощовик, а «пампушка» — це десерт до чаю, а не приваблива жінка. Ми існували до чоловіків-домогосподинь, до онлайн-стосунків, а «укриттям» вважалося місце, де можна зачекати на автобус.

Ми жили до дитячих садків, інтернатів і одноразових підгузків. Ми ніколи не чули про ФМ-радіо, магнітоли, штучні серця, текстові редактори чи про юнаків, які носять сережки. Для нас «розділяти час» означало проводити його з кимось; «чїп» означав дерев'яну пробку, «залізо» — гайки й болти, а слів «програмне забезпечення» взагалі не існувало.

До 1940 року слово «переспати» означало десь переночувати, куріння було модним, «траву» косили на газоні, «кокс» зберігався у вугільній шахті, «косяк» був частиною дверної рами, «план» складали перед виконанням завдання, слово «гей» було звичайним окликом при звертанні, а «ВІА» був просто волон. Коли ви усвідомлюєте, наскільки змінився світ, уже не дивуєтеся, що існує розрив поколінь.

Таке складно нині уявити, але до десятих років я з батьками мешкав у будинку без водопроводу й електрики. Для освітлення ми користувалися газовими лампами і свічками й мали гуркітливий дизельний двигун, щоб качати воду з колодязя в садку. Ми не мали централізованого опалення; був радіоприймач на батарейках, але, звісно, не було телебачення. Тато мав робоче авто,

* Слово *fast* англійською означає, зокрема, «постувати» (прим. ред.).

але ми пересувалися на велосипедах чи на наших поні. Ні, ми не бідували; мій батько був пастором сільського приходу в Ірландії. Тоді, в 1930-і, до Другої світової війни, все так і було. Пам'ятаю той день, коли прийшов електрик, щоб установити на верхівці дерева в садку примітивну вітрову турбіну. Від неї заряджалися в комірці величезні батареї, які тоді давали нам змогу мати достатньо світла, щоб розрізнити в темряві дорогу, але все ж недостатньо, щоб читати. Це була дрібка магії в нашому темному світі. За п'ять років по тому нас доєднали до мережі — й усе змінилося. Пам'ятаю татове обличчя, коли він виніс електричний тостер, який батькам подарували ще десять років тому на весілля. Батько вперше його ввімкнув і, звісно ж, пересмажив хліб. Хто б міг уявити, що запах горілого хліба викличе в чоловіка таку усмішку, як того ранку відбулося з моїм татом?

Технології змінили наше життя. Це завжди так, і завжди так буде. Проблема полягає в тому, що доки це не трапиться, неможливо знати, *як саме* зміниться наше життя. Винахід інтернету став колосальним; ніхто не знав, що це спричинить появу соціальної мережі «Фейсбук» і пошукової системи «Гугл». Часто може минути тридцять років, перш ніж ми усвідомимо всі наслідки нової технології. Сьогодні, коли я це пишу, безпілотні електромобілі вже є однією з нових захопливих розробок, але це не лише нові типи автівок — вони спричиняться до інших змін. От, наприклад, як ми збиратимемо кошти на дороги, якщо більше не будуть надходити податки від бензину

й дизпалива? Чи буде достатньо електроенергії для зарядки всіх цих електричних транспортних засобів? Як ми зможемо завадити нашим дітлахам перепрограмувати безпілотний електромобіль, котрому ми наказали завезти їх до школи, якщо їм для цього потрібен лише наш пароль? Або, враховуючи, що автомобілі запрограмовані уникати зіткнення з людьми, чи не будуть ті самі діти отримувати задоволення, безкарно виходячи перед автомобілями й зупиняючи рух на вулицях? Зрозуміло одне: вступить у силу закон непередбачуваних наслідків.

На той час штучний інтелект досягне свого повного потенціалу. Чи буде він знищувати робочі місця, чи, може, модернізує та підтримає їх? Можливо і те, і те. Завдяки штучному інтелекту лікарі зможуть мати значно більше інформації для встановлення діагнозів. Лікарів не замінять, вони просто отримуватимуть віртуальну допомогу. Всі, хто наразі заробляє на життя, керуючи транспортними засобами, або втратять свої робочі місця, або будуть підвищені до штурманів автомобільних парків і наглядатимуть за колонами вантажівок чи фургонів. Вони стануть «індивідуальними асистентами» штучного інтелекту, який керує цими транспортними засобами. Я вважаю, що не вдасться мати штучний інтелект без чималої кількості індивідуальних асистентів. Секретарів уже підвищують до особистих асистентів, поки їх так само не замінять їхніми віртуальними еквівалентами, які все одно потребуватимуть якоїсь форми нагляду. Каси самообслуговування в супермаркетах можуть бути примітивною формою пристроїв-

помічників, але там завжди є асистент, щоб допомогти таким, як я: тим, хто помиляється у процесі. Буде ще багато тих, хто завжди стоїть напоготові, щоб допомогти нам знайти шлях у прогресивному автоматизованому світі. Штучний інтелект точно змінить те, як ми працюємо й живемо, оскільки дедалі більше частин нашого життя будуть організовані тими чи іншими алгоритмами: від холодильників, що власноруч замовлятимуть нам їжу, до наручних годинників, що стежитимуть за нашим здоров'ям і поновлюватимуть рецепти на ліки.

Мене турбують ці алгоритми. Нам не відомо, хто їх написав і які мотиви мали ці люди. Деякі лоукост-авіакомпанії карають родини, які не бажають платити за вибір місця, і розсаджують їх по всьому літаку, використовуючи спеціальний алгоритм. У судах США за допомогою алгоритмів ухвалюють вирокі. Деякі адвокати твердять, що побачили сліди расового упередження, але консультанти й фірми, що розробляють алгоритми, відмовляються розкривати формули, які вони використовують, стверджуючи, що це їхня інтелектуальна власність. Алгоритми можуть виявитися непомітними контролерами нашого життя.

До вподоби вам це чи ні, а технології змінять наше життя, і вам, навіть за бажання, не вдасться заховатися від них. Однак послання з мого власного життя, упродовж якого я бачив величезні технологічні зміни, дає змогу зрозуміти, що ми спокійно пристосуємося до змін. Те, що видається нереальним сьогодні, одного дня виявиться нормальним. Ви впораєтесь, як сталося

зі мною і з усіма нами — навіть з доглядачами маяка за часів мого діда.

Прогнозисти передбачають, що професії людства буде обмежено трьома «О»: основоположники, опікуни й охоронці. Основоположники — творці технологій — матимуть найбільше задоволення і грошей, якщо досягнуть успіху; опікунів буде найбільше, і до них належатимуть не лише ті, хто доглядає за людьми, які цього потребують, але й ті, хто піклується про наші потреби — у крамницях, школах, в'язницях, лікарнях і будь-яких організаціях, що лише спадають на думку. А ще є ті, хто тримає все під контролем і кого я називаю охоронцями. До них належить виконавча частина уряду, особливо державна служба, але в кожній організації все одно знадобляться керівники, які плануватимуть і вирішуватимуть, хто що і коли робить. Навіть тим безпілотним автівкам таки доведеться давати вказівки, куди саме їхати. Все одно існуватиме багато робочих місць, можливо, навіть більше, ніж раніше, але вони будуть інакшими.

Однак правда полягає в тому, що я не можу детально знати, яким конкретно буде на той час світ. Ніхто цього не знає. Все, що я можу сказати, це що в багатьох ужиткових аспектах усе буде інакше. Зміни завжди присутні. Вони захопливі, якщо ви до них готові, але потребують зусиль. Це було відомо римлянам. «Tempora mutantur, et nos mutantur in illis»,— казали вони: «Часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними». Або якщо повернутися навіть далі, то грецький філософ Геракліт сказав, що неможливо двічі ввійти в одну

річку, бо вона вже не та: «*πάντα ῥεῖ*» — «все минає». Або, якщо вам хочеться трохи більше стародавньої мудрості, то можете погодитися з князем Танкреді, героєм роману Лампедузи «Леопард» про скрутні часи на Сицилії. Танкреді сказав своєму дядькові, князю Саліні: якщо він хоче, щоб усе залишалось як є, то все має змінитися. Як хтось колись сказав: «Статус-кво не може бути шляхом уперед».

Яке практичне значення має вислів Танкреді сьогодні? Перше, що має залишатися незмінним, якщо ми хочемо віднайти сенс у житті, — це робота, і вона має оплачуватися. Навіть якби якийсь надзвичайно щедрий мільярдер-філантроп усім нам гарантував базовий дохід упродовж усього життя, ми все одно хотіли б займатися чимось змістовним, щоб вилазити зранку з ліжка. Неробство було б марнуванням нашого дорогоцінного життя. Ви також не будете згодні довгий час задовольнятися базовим мінімальним доходом, хоча в іншому листі я доведу, що «достатньо» — це все, що вам потрібно. Гроші — це свідчення того, що ваша робота була для когось корисна. Звісно ж, є й інші свідчення — наприклад, удячність, — та я довго пам'ятатиму, як мені вперше заплатили за виконану роботу і як це було приємно.

Проте сам процес виконання роботи неймовірно зміниться. Саме це й мав на увазі Танкреді. Щоб робота тривала, вона має змінити свій формат. За моїх часів робочі місця здебільшого надавалися інституціями, лікарнями, школами, вугільними шахтами, металургійними заводами, усілякими дрібними й великими

компаніями, державними службами, військовими установами. Суспільство було складним переплетінням інституцій. Для більшості людей життя було послідовністю організацій, кожна з яких була підготовкою до наступної. Там пропонували кар'єру, яка загалом мала тривати впродовж усього життя і закінчуватися кількома роками пенсії, яку часто надає працедавець. Я приєднався до одного з таких підприємств — міжнародної нафтової компанії «Шелл». Вони очікували, що я працюватиму з ними до шістдесяти двох років, і на початку роботи намалювали мені графік тієї кар'єри, яку я, ймовірно, матиму, з низкою дедалі вищих посад у різноманітних країнах. Усе видавалося захопливим. За багато років по тому я усвідомив, що вже не існує не тільки деяких з тих компаній мережі «Шелл», що були в проекті, але не існує і деяких країн, принаймні під своїми попередніми назвами. Отак швидко змінюється світ.

Наразі довічну кар'єру пропонує лише єдина організація — державна служба Великої Британії. Справді, нині підприємства в середньому працюють лише шістнадцять років. То як вони можуть навіть думати пропонувати вам довічну роботу? Жодна організація, і навіть державна служба, вже не бере всіх людей, які на них працюють, у штат. Колись давно, в одній зі своїх книжок, я писав, що організації дедалі більше нагадуватимуть трилисник і три його листочки утворюватимуть одне ціле. Один листочок — це основні працівники, другий — підрядники, а третій — окремі фахівці чи тимчасові працівники, яких буде занадто

дорого чи просто непотрібно працевлаштовувати на постійній основі. Я писав, що дедалі більше робочих місць буде вже другим і третім листочком, оскільки це буде дешевше, і їх не доведеться відобразити в звітності компанії чи в її пенсійних планах. Так відбувається дедалі частіше. Дехто скаже, що аж занадто часто.

А це означає, що більше не існує такої речі, як можливість надійного працевлаштування. Ніхто вже не турбується про вашу майбутню кар'єру, як це було в «Шеллі», плануючи ваш наступний переїзд, необхідне вам навчання, навіть ваші медичні потреби. Все лише у ваших руках. Навіть якщо ви працевлаштовані, вам доведеться подавати заяви на нові доступні посади. Ба більше, коли вам за п'ятдесят, то ці посади стає дедалі важче отримати. Саме тому я почав пропонувати людям тієї вікової групи альтернативу, яку називав «портфелем життя». Під «портфелем життя» я мав на увазі колекцію дрібних посад: деякі оплачувані, деякі неоплачувані, але корисні. Однак портфель життя почав дедалі частіше ставати життєвим вибором і для такої молоді, як ви. Інколи це відбувалося, бо молодим людям була не до вподоби контрольована атмосфера великої організації і вони хотіли випробувувати щастя деінде. Вони здебільшого цінували незалежність портфеля життя, навіть попри його фінансову ризиковість.

Отож, коли я це пишу, у Великій Британії працює більша кількість людей, ніж будь-коли. Водночас політики схвильовані зменшенням суми загального податку на прибуток. Їх би не мало це дивувати: забагато цих, нових, працівників отримує замало, щоб платити

податки. Я впевнений в одному: якщо все буде добре, то ваше життя триватиме так довго, що одного дня знадобиться або піти у вільне плавання, або почати будувати портфель, якщо ви продовжите працювати,— а я сподіваюся, що продовжите.

Танкреді мав рацію. Більше людей, ніж будь-коли, працює, як завжди, заради грошей, але по-різному. Безперечно, впродовж вашого життя ці способи зміняться навіть більше, коли важку роботу переважно виконуватимуть машини, але я впевнений, що збережеться наша людська потреба бути корисним. Робота й надалі буде головною в нашому житті.